

ISSN: 2229-4929

Akshar Wangmay

AKSHAR WANGMAY

UGC Approved & Peer Reviewed International Research Journal

"Use of ICT in Teaching- Learning and
Management of Institution"

March, 2020

Executive Editor

Dr. Dilip B. Shinde

Principal

Maratha Vidya Prasarak Samaj's
GMD Arts, BW Commerce & Science College, Sinnar, Nashik.

Co-Editor

Mr. N. K. Jadhav

Dr. Subhash B. Ahire

Dr. Pawan J. Tambade

Chief Editor

Dr. Nanasaheb Suryawanshi

Address : Pratik Prakashan, 'Pranav' Rukmenagar,
Thodga Road, Ahmedpur, Dist. Latur, 433515,

ISSN: 2229-4929

38	Birari Minakshi	:	Utilization of ICT in Teaching-Learning Process of Chemistry	180-187
39	Patil Ganesh Raosaheb	:	The Role of ICT to Make Teaching Learning Successful in Advanced Education	188-193
40	Kavita Maruti Ghughuskar	:	Flipped Classroom: An Effective Learning Strategy	194-196
41	P D Garud	:	The Role of ICT in Research	197-201
42	P. J. Tambade, B. N. Shelke and H. A. Dabhane	:	Exploration of ICT for Online Chemistry Talent Search examination for students of rural college: A case study	202-207
43	Kiran Rakibe	:	Use of ICT in Teaching-Learning and its Challenges	208-212
44	Dond G. R.	:	Effective Instructional Design by web. 2.0 in Teaching Learning	213-215
45	Krishna S. Shahane	:	Merits of information and communication technologies in modern education system	216-218
46	Pratap B. Atre & Kailas Khonde	:	भूगोल विषयाच्या अध्यापनात मोबाईल अप्सचा वापर	219-222
47	S. P. Vyalij	:	ग्रंथालय व माहितीशास्त्र विकासातील माहिती संप्रेषण तंत्रज्ञानाची भूमिका	223-227
48	Pravin K. Shinde	:	सामाजिक शास्त्रात माहिती तंत्रज्ञानाचा वापर	228-231
49	Archana R. Pagar	:	माहिती तंत्रज्ञानाचा लोकप्रशासनावरील प्रभाव	232-235
50	Dayaram D. Pawar	:	माहितीसंप्रेषण तंत्रज्ञानातील उद्योन्मुख शिक्षण	236-238
51	Kailas R. Khonde	:	शालेय अध्यापनात विविध तंत्रज्ञान प्रणाली वापर : एक अभ्यास	239-243
52	Nitin K. Jadhav	:	सामाजिक शास्त्रातील माहिती व तंत्रज्ञान वापराची वास्तविकता आणि आव्हाने	244-246
53	M. A. Bhadane	:	अध्ययन अध्यापनासाठी आधुनिक अध्यापनशास्त्रीय प्रवाह	247-250
54	Sunita K. Jagtap	:	माहिती संप्रेषण तंत्रज्ञानाद्वारे समाजकार्य अभ्यासक्रमातील शैक्षणिक सहलीचे सादरीकरण	251-254
55	Kailas Khonde and Bhushan Gawande	:	अध्ययन-अध्यापन प्रक्रियेत आयसीटीचा वापर – एक दृष्टीक्षेप...	255-258
56	Rajendra V. Pawar	:	सामाजिकशास्त्रा मधील आय. सी. टी. ची भूमिका	259-261
57	Vilas Deshmukh	:	समाजशास्त्रीय शिक्षणात आयसीटीचा वापर	262-265
58	Rajendra Agwane	:	सामाजिक शास्त्रातील माहिती व संसूचन तंत्रज्ञानातील बदलते प्रवाह आणि उपयोग	266-269
59	Chandraprabha Nikam	:	भारतातील ग्रामीण क्षेत्रातील उत्कृष्ट शिक्षणासाठी माहिती तंत्रज्ञान साधने वापरातीलसंधी व समस्या	270-277
60	Pratibha Jagtap & D. D. Pawar	:	अध्ययन-अध्यापनातील तंत्रज्ञानाची विविध साधने वापर – एक दृष्टीक्षेप	278-281

माहितीसंप्रेषण तंत्रज्ञानातील उद्योन्मुख शिक्षण

दयाराम दुधाराम पवार

सहा प्राध्यापक ,

शिक्षणशास्त्र विद्याशाखा , यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ , नाशिक

Email: pawar.pawar92@gmail.com

सारांश :

शिक्षण क्षेत्रात दरवर्षी नवप्रवर्तने मोठ्या प्रमाणात घडून आलेली दिसून येतात .शिक्षणक्षेत्रातील नवप्रवर्तनाचा परिणाम विद्यार्थ्यांच्या शैक्षणिक प्रगतीवर झालेला दिसून येतो .आजचे युग हे माहिती तंत्रज्ञानाचे युग होय . या माहिती तंत्रज्ञानाच्या युगात विद्यार्थ्यांच्या गरजेनुसार शिक्षकांना त्यांच्या अध्ययन -अध्यापनाच्या पद्धतीमध्ये प्रवर्तन घडवून आणणे गरजेचे झाले आहे . आज वर्गामध्ये अनेक नव नवीन तंत्रज्ञानाचा वापर केला जात आहे .जसे ऑनलाईन शिक्षण , समाज माध्यमे ,क्लास ब्लॉग आणि विकीपीडिया ,पॉडकास्टिंग , इंटरॅक्टिव्ह व्हाईटबोर्ड ,मोबाईल डिव्हाईस इत्यादी .ह्या सर्वांचा फायदा विद्यार्थी आणि शिक्षक दोघांनाही होतांना दिसून येतो . जागतिक स्तरावरील संशोधन असे निष्कर्ष काढण्यात आले आहेत कि आयसीटीमुळे विद्यार्थ्यांचे शिक्षण आणि चांगल्या शिक्षण पद्धती सुधारल्या जाऊ शकतात . ह्यामुळे विद्यार्थ्यांच्या शैक्षणिक प्रगतीमध्ये वाढ झाली आहे . ह्याचाच विद्यार्थ्यांच्या यशावर सकारात्मक परिणाम होतो . एम लर्निंग / मोबाईल लर्निंग तर वर्गाच्या शारीरिक मर्यादा ओलांडलेल्या आहेत . एका बोटारवर विद्यार्थ्यांना पाहिजे तेव्हा माहिती उपलब्ध होते . ह्याचाच अर्थ एम- लर्निंग तंत्रज्ञानामध्ये हातातील संगणक एम पी थ्री प्लेअर नोटबुक टॅबलेट , मोबाईल फोन हे सर्व एकाच ठिकाणी समाविष्ट झालेले आहेत . एम लर्निंग ही एक लवचिक शिक्षण प्रणाली आहेत जी विद्यार्थ्यांना केव्हाही व कोठेही शिक्षणाचा प्रवेशास अनुमती देते . तसेच मोबाईल शिक्षण अध्यापकांना तसेच शैक्षणिक संस्थाना कोणत्याही व्यासपीठावर कोठेही शैक्षणिक सामग्री विद्यार्थ्यांपर्यंत पोहचविण्याचा मार्ग खुला करते . प्रस्तुत संशोधन पेपर हे संकल्पनात्मर असून ह्यामध्ये २१ व्या शतकातील जागतिक आव्हानांना सामोरे आयसीटीची नवनविन साधनाद्वारे शिक्षण पद्धतीमध्ये झालेले बदलांचा विचार करण्यात आलेला आहे

की वर्ड : माहिती तंत्रज्ञान , ऑनलाईन शिक्षण , E- Textbooks , इ लर्निंग मॅनेजमेंट सिस्टीम , डिजीटल लायब्ररी

प्रस्तावना :

बदल ही नैसर्गिक प्रक्रिया आहे . प्रत्येकच क्षेत्रात वर्षानुवर्ष बदल घडून येत असतो . मग शिक्षणक्षेत्रही त्यापासून वंचित कसे राहिल . शिक्षण क्षेत्रात दरवर्षी नवप्रवर्तने मोठ्या प्रमाणात घडून आलेली दिसून येतात . कोणत्याही गोष्टीचा विकास घडवून आणण्यासाठी जुन्या परिस्थितीत बदलाव गरजेचा असतो . ह्या बदलावाचा प्रभाव हा पुढे घडून येणाऱ्या गोष्टीवर झालेला आढळतो . शिक्षणक्षेत्रातील नवप्रवर्तनांचा परिणाम विद्यार्थ्यांच्या शैक्षणिक प्रगतीवर झालेला दिसून येतो . आजचे युग हे माहिती तंत्रज्ञानाचे युग होय . या माहिती तंत्रज्ञानाच्या युगात विद्यार्थ्यांच्या गरजेनुसार शिक्षकांना त्यांच्या अध्ययन-अध्यापनाच्या पद्धतीमध्ये प्रवर्तन घडवून आणणे गरजेचे झाले आहे . स्पर्धेच्या ह्या जगात टिकून राहून आपली प्रगती साधण्यासाठी नवनवीन तंत्रज्ञानाचा वापर शिक्षण प्रणालीने केला तर खरोखरच विद्यार्थ्यांच्या व्यक्तिमत्व विकास करण्यास वाव मिळेल . 'Future of the Classroom' ह्या अहवालामध्ये शिक्षणातील संशोधन आधारित आणि नव प्रवर्तनावर भर दिलेल्या शिक्षणाला प्रोत्साहन दिलेले आहे . जेणेकरून त्यांची केवळ शाळांनाच मदत होणार नाही तर होईल तसेच ह्याची खरी मदत विद्यार्थ्यांना होईल . आता ह्यानंतर काय ? सारख्या प्रश्नांची उत्तरे शोधण्यास विद्यार्थी सक्षम बनले पाहिजेत तसेच त्यांच्या अंगी असलेल्या कौशल्य गुणांचा विकास घडवून आणला पाहिजे . म्हणूनच नवप्रवर्तनांमुळे सामाजिक गतिशीलता वाढीस लागून सामाजिक विकास घडवून आणण्यासाठी माहिती तंत्रज्ञानाचा वापर दिवसागणीक वाढत आहे . कौशल्य आणि ज्ञानाचा भरभक्कम पाया असलेले शिक्षण विद्यार्थ्यांना त्यांच्या जीवनात यशस्वी वाटचाल करण्यास मदत करतात . परंतु आजुबाजूचे

हे बदलणारे जग त्या गरजेनुसार बदलत जाणारी मूल्ये , सामाजिकता , तंत्रज्ञानातील नवप्रवाह ह्या सर्वांचा सारासार विचार करून त्या गरजेनुसारचे शिक्षण देणे ही काळाची गरज ठरली आहे .

तंत्रज्ञानामुळे ज्ञानाची माहिती मिळवणे केवळ संगणकापुरतेच मर्यादीत न राहता एका बोटार सर्व माहिती उपलब्ध होऊ शकते .

आज वर्गामध्ये अनेक नव नवीन तंत्रज्ञानाचा वापर केला जात आहे . जसे ऑनलाईन शिक्षण , समाज माध्यमे , क्लास ब्लॉग आणि विकीपीडिया , पॉडकास्टिंग , इंटरॅक्टिव्ह व्हाईटबोर्ड , मोबाईल डिव्हाईस इत्यादी . ह्या सर्वांचा फायदा विद्यार्थी आणि शिक्षक दोघांनाही होतांना दिसून येतो . पॉडकास्टिंग आणि वेबसाईटमुळे विद्यार्थी गैरहजर असल्यासही वर्गात चर्चेला तसेच शिकण्यासाठी उपयुक्त ठरते . अॅक्टिव्ह व्हाईटबोर्ड मुळे शिकवणे अधिक सुलभ झाले आहे . शिक्षकांना योग्य अध्यापन करून व्हीज्युअल एड्स दाखवणे सुलभ होते . ह्याचा अर्थ आता पारंपारीक वर्गखोल्या केवळ चार भिंतीपुरत्याच मर्यादीत न राहता त्या विस्तृत झालेल्या आहे . विद्यार्थी ह्या अशा तंत्रज्ञानामुळे जवळ आलेल्या जगामध्ये शिक्षणाद्वारे माध्यमाच्या मदतीने स्वताचे भविष्याचे मार्ग शोधू लागले आहेत . किंबहुना त्यांच्या ज्ञानाच्या कक्षाचे देखिल विस्तारीकरण झालेले आहे .

रिमोट उपकरणांद्वारे कोर्स मटेरियलचा वापर :-

- E- Textbooks:- इ पुस्तक हे एक डिजीटल पुस्तक आहे ह्याचा फायदा विद्यार्थ्यांना वर्गामध्ये मजकूर म्हणून होतो ह्यांना ई- पाठ्यपुस्तके किंवा ई ग्रंथ असेही म्हटले जाते . पुस्तक शिक्षण सुधारणाचा एक महत्वाचा घटक आहे ई-पुस्तक शिकण्याची प्रक्रिया आणि परस्परसंवाद अधिक आकर्षक व मजेदार बनवितात . ई-पुस्तक हे सहजरित्या स्मार्टफोन , टॅबलेट , लॅपटॉप

38	Birari Minakshi	:	Utilization of ICT in Teaching-Learning Process of Chemistry	180-187
39	Patil Ganesh Raosaheb	:	The Role of ICT to Make Teaching Learning Successful in Advanced Education	188-193
40	Kavita Maruti Ghughuskar	:	Flipped Classroom: An Effective Learning Strategy	194-196
41	P D Garud	:	The Role of ICT in Research	197-201
42	P. J. Tambade, B. N. Shelke and H. A. Dabhane	:	Exploration of ICT for Online Chemistry Talent Search examination for students of rural college: A case study	202-207
43	Kiran Rakibe	:	Use of ICT in Teaching-Learning and its Challenges	208-212
44	Dond G. R.	:	Effective Instructional Design by web. 2.0 in Teaching Learning	213-215
45	Krishna S. Shahane	:	Merits of information and communication technologies in modern education system	216-218
46	Pratap B. Atre & Kailas Khonde	:	भूगोल विषयाच्या अध्यापनात मोबाईल अप्सचा वापर	219-222
47	S. P. Vyalij	:	ग्रंथालय व माहितीशास्त्र विकासातील माहिती संप्रेषण तंत्रज्ञानाची भूमिका	223-227
48	Pravin K. Shinde	:	सामाजिक शास्त्रात माहिती तंत्रज्ञानाचा वापर	228-231
49	Archana R. Pagar	:	माहिती तंत्रज्ञानाचा लोकप्रशासनावरील प्रभाव	232-235
50	Dayaram D. Pawar	:	माहितीसंप्रेषण तंत्रज्ञानातील उद्योन्मुख शिक्षण	236-238
51	Kailas R. Khonde	:	शालेय अध्यापनात विविध तंत्रज्ञान प्रणाली वापर : एक अभ्यास	239-243
52	Nitin K. Jadhav	:	सामाजिक शास्त्रातील माहिती व तंत्रज्ञान वापराची वास्तविकता आणि आव्हाने	244-246
53	M. A. Bhadane	:	अध्ययन अध्यापनासाठी आधुनिक अध्यापनशास्त्रीय प्रवाह	247-250
54	Sunita K. Jagtap	:	माहिती संप्रेषण तंत्रज्ञानाद्वारे समाजकार्य अभ्यासक्रमातील शैक्षणिक सहलीचे सादरीकरण	251-254
55	Kailas Khonde and Bhushan Gawande	:	अध्ययन-अध्यापन प्रक्रियेत आयसीटीचा वापर – एक दृष्टीक्षेप...	255-258
56	Rajendra V. Pawar	:	सामाजिकशास्त्रा मधील आय. सी. टी. ची भूमिका	259-261
57	Vilas Deshmukh	:	समाजशास्त्रीय शिक्षणात आयसीटीचा वापर	262-265
58	Rajendra Agwane	:	सामाजिक शास्त्रातील माहिती व संसूचन तंत्रज्ञानातील बदलते प्रवाह आणि उपयोग	266-269
59	Chandraprabha Nikam	:	भारतातील ग्रामीण क्षेत्रातील उत्कृष्ट शिक्षणासाठी माहिती तंत्रज्ञान साधने वापरातीलसंधी व समस्या	270-277
60	Pratibha Jagtap & D. D. Pawar	:	अध्ययन-अध्यापनातील तंत्रज्ञानाची विविध साधने वापर – एक दृष्टीक्षेप	278-281

संदर्भ :

1. सांगोलकर अरूण (२०११) नवीन जागतीक समाजातील शिक्षणाचे विचारप्रवाह, नाशिक, इनसाईड पब्लि.
2. निताळे विनोद, भटकर सुधिर, सोरडे गोपी (२०१७), माध्यमे आणि सामाजिक बदल : अथर्व प्रकाशन, धुळे
3. Chavhan Kishor (2004), Information Communication Technology : Insight publication, Nashik.
4. Agrawal pawan (2006) : : Higher education in India the need of change Online Paper
5. http://www.icrier.org/pdf/ICRIER_WP180_Higher_Education_in_India_.pdf
6. <https://eduxper.in/>10-emerging-technology-in-education>
7. <https://www.emerging-tech-education.com>